

روش‌شناسی تفسیر طبری

محمد فتحی‌الدینی

به کوشش: هاله بادینده

ترجمه فاضله میرغفوریان، هاله بادینده، نرگس ترقی

www.ketab.ir

انتشارات نخلستان ابریش

تهران ۱۴۰۲

سرشناسه
عنوان و نام پدیدآور

مشخصات نشر
شابک
یادداشت

موضوع

شناسه افزوده
رده بندی کنگره
رده بندی دیویی
شماره کتابشناسی ملی

الدینى، محمد فتحى، ۱۹۲۳- م. . 1923 Durayni, Muhammad Fathi,

دراسات و بحوث فى الفكر الاسلامى المعاصر. برگزیده. فارسى

روش شناسى تفسیر طبرى / محمد فتحى الدینى؛ به کوشش هاله بادینده؛ ترجمه
فاضله میرغفوریان، هاله بادینده، نرگس ترقی؛ [برای] انجمن ایرانی مطالعات قرآنى
و فرهنگ اسلامى. تهران: نگارستان اندیشه، ۱۴۰۱،
۲۴۸ ص. 7-66-622-7754-978

کتاب حاضر ترجمه مقاله " الامام الطبرى و منهجه العلمى فى التفسیر " از کتاب "
دراسات و بحوث فى الفكر الاسلامى المعاصر" تالیف محمد فتحى الدینى است
کتابنامه: ص. [۲۴۵]-۲۴۸؛ همچنین به صورت زیرنویس
طبرى، محمد بن جریر، ۲۲۴؟ - ۳۱۰ ق. جامع البیان فى تفسیر القرآن -- نقد و
تفسیر. تفاسیر اهل سنت -- قرن ۴ ق. -- نقد و تفسیر. *Sunnite Qur'an --
Hemeneutics -- 10th century -- Criticism, interpretation, etc

میرغفوریان، فاضله، ۱۳۴۹-، مترجم. بادینده، هاله، ۱۳۴۹-، مترجم. گردآورنده.
ترقى، نرگس، ۱۳۵۴-، مترجم. انجمن ایرانی مطالعات قرآنى و فرهنگ اسلامى.
۱۹۲۴/۲۹۷ - BP ۸ / ۹۲

www.ketab.ir

روش شناسی تفسیر طبرى

محمد فتحى الدینى

به کوشش: هاله بادینده

ناشر: نگارستان اندیشه

نمونه خوان: وحید دریاییگى

شمارگان: ۲۰۰ نسخه

نوبت چاپ: دوم، ۱۴۰۲

چاپ و صحافی: سروش

978-622-7754-66-7

حقوق این اثر، برای انجمن ایرانی مطالعات قرآنى و فرهنگ اسلامى
محفوظ است.

نقل بخش هایی از متن با ذکر منبع مجاز است.

تهران، خیابان وحید نظری، بن بست فرزانه، شماره ۱۱، واحد ۳

تلفن: ۶۶۴۳۵۴۱۶؛ نمابر: ۶۶۹۴۲۵۴۲

www.cins.ir - info@cins.ir

انسترات نگارستان اندیشه

فهرست

۹	مقدمه
۱۱	سخن مترجمان
گفتار اول: ویژگی‌های روش علمی طبری در تفسیر قرآن کریم	
۱۵	مقدمه
۴۰	اول: وجود روایات متأثره از سنت قطعی پیامبر اکرم <small>صلی الله علیه و آله</small>
۴۰	دلایل نیاز قرآن کریم به تفسیر و تشریح
۴۹	دلایل لزوم احاطه مفسر بر اسباب النزول
۵۲	نقد دیدگاه شاطبی
۱۶۱	دوم: منقولات سلف و ارزیابی جایگاه آن در روش طبری
۶۲	نقد دیدگاه طبری در خصوص حجیت منقولات سلف
۸۳	مهمترین دلایل اختلاف صحابه و سلف
گفتار دوم: اجتهاد به رأی در تفسیر از منظر طبری	
۹۱	مقدمه
۹۹	نقد اصل عدم جواز خروج از اقوال سلف
۱۰۲	سوم: حصول اجماع
۱۰۴	چهارم: اعتماد طبری بر منطق زبانی
۱۰۶	تأثیر پذیری طبری از ابن عباس
۱۰۸	پنجم: دیدگاه طبری درباره اصل اجتهاد به رأی در تفسیر

۱۰۸	معانی رأی در قرآن کریم، بر اساس موارد استعمال آن
۱۲۲	دیدگاه طبری در ردّ اجتهاد به رأی در مقابل سنت قطعی و صحیح
۱۲۴	دیدگاه شاطبی در خصوص اجتهاد به رأی
۱۴۸	حکمت تشریحی ترک عامدانه تبیین بخشی از آیات قرآن کریم
۱۵۰	جواز اجتهاد به رأی از منظر زرکشی
۱۵۱	تأکید ماوردی بر وجوب اعمال رأی در تفسیر قرآن کریم
۱۵۱	دیدگاه طبری درباره اصل اجتهاد به رأی در تفسیر
۱۵۴	ششم: تأیید دیدگاه طبری در خصوص اصل اجتهاد به رأی در قرآن کریم
۱۶۰	وجوه چهارگانه تأویل

گفتار سوم: تأویل یک اصل روشمند در تفسیر طبری

۱۶۵	مقدمه
۱۶۵	عناصر اصلی موضوع
۱۶۷	کیفیت استفاده طبری از معانی تأویل در تفسیر خود
۱۷۱	«تأویل» یک اصل روشمند عقلی در تفسیر طبری
۱۷۱	مقدمه
۱۷۸	معنای لغوی تفسیر و تأویل
۰۱۸۰	«تأویل»، متضمن معنای سیاست در تدبیر معانی نص و ایجاد هماهنگی بین آن معانی
۱۱۸۱	مفهوم تأویل از منظر راغب اصفهانی
۴۱۸۴	تأویل امری فراتر از تفسیر
۱۸۴	تفاوت مفهوم تأویل با توجه به اختلاف موارد کاربرد آن
۱۹۸	دلیل انتخاب کلمه تأویل توسط طبری
۲۰۴	دلایل وجود ظاهر و باطن در متن قرآن
۵۲۰۵	اصول کلی روش طبری در تأویل آیات
۲۰۵	اول: اصل کلی در روش طبری «موافقت تفسیر با ظاهر آیات»
۱۲۱۱	دوم: عدم جواز تأویلات دور از ذهن از نگاه طبری

مقدمه

قرآن کریم به مثابه کتاب آسمانی و منشور ایمان و عمل، همواره مورد توجه مردم مسلمان ایران بوده و تاریخ شاهد معتبری برای فعالیت‌های گسترده ایرانیان در تفسیر و تبیین آموزه‌ها و آیات نورانی این کلام الهی بوده است. در واقع بسیاری از مفسران برجسته و مشهور قرآن کریم همگی ایرانی تبار بوده‌اند و برای خدمت به قرآن کریم تلاش‌های خستگی‌ناپذیری داشته‌اند. محمدبن جریر طبری (۲۲۴ - ۳۱۰ ق) در شمار مهم‌ترین مفسران ایرانی قرآن کریم است که با تالیف تفسیر ارزشمند جامع البیان عن تأویل آی القرآن، گونه‌کم‌نظیری از تفسیر را به مسلمانان تاریخ ارائه نموده است.

انجمن ایرانی مطالعات قرآنی و فرهنگ اسلامی بر اساس برنامه راهبردی مندرج در اساسنامه متعهد است جهت ارتقای فرهنگ قرآنی در سطح جامعه مردم و نیز به‌طور خاص توسعه فرهنگ دانشجویان و علاقه‌مندان به قرآن کریم فعالیت نماید. در این میان مطالعه و تبیین ابعاد و ویژگی تفاسیر و مفسران مختلف و نیز بررسی روش‌های تفسیری در شمار مهم‌ترین مأموریت‌های انجمن به‌شمار می‌رود.

تفسیر جامع البیان عن تأویل آی القرآن و نویسنده این کتاب تفسیری از جهات مختلفی اهمیت دارند و در سنت تفسیری مسلمانان تأثیرگذار بوده‌اند. در واقع، محمدبن جریر طبری دانشمند مسلمان سده سوم هجری، علاوه بر تفسیر در حدیث و تاریخ و فقه تبحر و تخصص داشته و در آن علوم نیز آثار گرانبهایی تالیف کرده است. تفسیر جامع البیان عن تأویل آی القرآن که به تفسیر طبری مشهور است، به لحاظ روش‌شناسی از سوی بسیاری از محققان مورد مطالعه قرار گرفته است؛ لکن به‌نظر

می‌رسد اندیشمند فلسطینی الاصل فتحی الدیرینی از منظر و دیدگاه ویژه‌تری این اثر را مورد پژوهش قرار داده است. ترجمه مقالات فتحی الدیرینی در خصوص روش‌شناسی تفسیر طبری، فعالیت پژوهشی ارزشمندی است که به اهتمام اعضای انجمن ایرانی مطالعات قرآنی و فرهنگ اسلامی انجام شده و اینک به جامعه علمی و قرآنی ایران بزرگ تقدیم می‌گردد. امید است ترجمه این اثر و نیز آثار دیگر پژوهشگران جهان اسلام، موجبات ارتقای فرهنگ قرآنی و نیز آشنایی نزدیک با دیدگاه‌های اندیشمندان جهان اسلام را فراهم نماید.

من الله التوفیق و علی الله التکلان

انجمن ایرانی مطالعات قرآنی و فرهنگ اسلامی